

**ПОЉОПРИВРЕДНА САВЕТОДАВНА
И СТРУЧНА СЛУЖБА ЧАЧАК ДОО**

Тел. 032/320-710, Факс. 032/320-712, e-mail: ovcar@yu1.net psscacak@psss.rs

Број 11

Датум и место издавања: 15.11.2013. Чачак

Тираж: 350

БИЛТЕН НОВЕМБАР 2013.

САДРЖАЈ

- 1.Технологија гајења зелене салате у заштићеном простору - Дипл. инг Борко Ивановић**
- 2.Складиштење воћа - Дипл.инг Снежана Драгићевић Филиповић**
- 3. Инвестиције у пољопривреди - Дипл. инг Мирослав Јаћимовић**
- 4. Унапређивање података за одлучивање - Дипл. инг Мирослав Јаћимовић**
- 5. Резултати бербе кукуруза и сетве озимих стрнина у Моравичком округу - Дипл. инг Милан Дамљановић**
- 6. Бизнис планови у пољопривреди - Дипл. инг Радован Шеварлић**
- 7. Економска функција задруге и начини расподеле добити - Дипл. инг Радован Шеварлић**

Технологија гајења зелене салате у заштићеном простору

Зелена салата (*Lactuca sativa*) је једногодишња биљка из фамилије главчица (*Asteraceae*). Салата води порекло са медитерана. Из области медитерана шири се у западну европу. У Америку је пренета 1494 године. Веома је цењена због њених дијететских особина, витаминске вредности и могућности њеног гајења током целе године. Због те особине велики број пољопривредних произвођача се одлучује за гајење током целе године односно снабдевање тржишта свакога дана.

За производњу у заштићеном простору погодне су главичасте сорте. За бербу у јануару и фебруару најпогодније је сетву обавити у три рока: почетком, средином и крајем новембра месеца. Битно је одабрати адекватну сорту за одређени период гајења. Уколико се одабере неадекватна сорта успех у производњи ће изостати (уколико се гаји пролећна сорта зими, може се десити да салата уопште не завије главицу). Сорте које се могу гајити од касне јесени до пролећа у пластеницима и стакленицима су: Markies, Judita, Shangore, Baglin, Centore, Pantlika итд.

Температурни услови који би се требали испоштовати: оптимална температура за завијање главице је 16 °C; минимална температура на којој салата обавља физиолошке функције 5 °C а максимална 20-25 °C. Може издржати и краткотрајне мразеве до – 8 °C.

Навике и жеље потрошача одређују тип и врсту салате, односно, гаји се оно што се може пласирати на тржишту.

Нега расада и расађивање

Производња расада траје 4-6 недеља у зависности од доба године и услова. Лети тај период је краћи док зими траје око 6 недеља. Расађивање се врши у зависности од начина производње расада, ако су коцке, оне се полажу 1/3 у земљу.

Расађивање се врши на 25X25 цм или 25X30 цм. Односно 14-16 биљака/м². Ако се семе сеје у коцкама, расаднички период траје дуже јер биљци треба више времена да формира коренов систем и у том периоду треба користити ђубрива која имају већи проценат фосфора нпр. 15:30:15 или 10:40:10.

Од формирања розете до почетка главичења требало би употребити ђубрива која имају низак садржај азота нпр. 4:10:40 и у овој фази потребан је и бор.

После прве бербе идеална формулација би била 20:40:10 (пре заснивања зелене салате потребно је извршити анализу земљишта). Наводњавање у затвореном простору најчешће се

одвија системом кап по кап који је погодан јер се поред заливања врши и прихрањивање. Микрораспрскивачи служе да се њима коригује ваздушна влага која у највећем делу вегетације треба да буде 70%. Коришћењем малч фолије спречава се продор земљишних патогена, одржава земљиште чисто од корова, биљка је чистија

и самим тим има већу тржишну вредност, под фолијом се чува влага и вода не долази у контакт са биљком. Поред ових мера неге и заштита хемијским средствима је незаобилазна мера.

Дипл. инг. Борко Ивановић

Складиштење воћа

Производња јабучастог воћа, када су у питању системи гајења у последње време подигнута је на висок технолошки ниво. До сада се у воћарској производњи пажња углавном усмеравала на агро- и помотехничке захвате у воћњацима, док је сам проблем бербе, транспорта, чувања и паковања плодова остајао у другом плану.

Произвођачи данас све више увиђају да правилно извођење свих активности од бербе до продаје воћа условљава економску оправданост читаве производње, односно губици у маси и квалитету плодова, који се јаве у периоду након бербе, могу довести у питање укупан исход производње. Берба плодова не може се вршити стихијски, већ на бази одговарајућих метода за процену оптималног момента бербе, зависно од намене плодова. Плодови се након бербе усмеравају на тржиште или чувају у хладњачама за складиштење воћа.

Оптимално решење за успешно и дуготрајно чување плодова јабучастог воћа данас представљају УЛО хладњаче. Ниска концентрација кисеоника и повећан садржај угљен-диоксида, уз обавезну термичку и гасну изолацију, и правилно подешени параметри у коморама, утичу на смањење интензитета физиолошких функција плодова и омогућавају њихово чување у свежем стању током читаве године. Посебну пажњу је неопходно посветити квалитету плодова који се уносе у УЛО-хладњаче, јер је само складиштење плодова екстра и I класе економски исплативо.

Прилагођавање условима тржишта захтева пласман свежих плодова јабукe и крушке током целе године, што подразумева изградњу и опремање савремених складишних капацитета, пре свега УЛО-хладњача. Савремене хладњаче нису саме по себи довољне за успешно складиштење плодова и очување њиховог квалитета. Посебну пажњу је неопходно усмерити на квалитет плодова који се уносе у хладњачу. Другим речима, само складиштење плодова екстра и II класе омогућава квалитетан и рентабилан процес чувања воћа. Савремено воћарство не може се замислити без одговарајућих капацитета за складиштење, који омогућавају чување плодова након бербе, током краћег или дужег периода.

Дужина овог периода зависи од воћне врсте, техничких карактеристика складишта и могућности контроле услова унутар

складишта (температуре, релативне влажности ваздуха, концентрације кисеоника и угљен-диоксида, могућности уклањања етилена итд).

Произвођачи воћа у Србији углавном не располажу сличним капацитетима или поседују импровизирана складишта у виду преуређених подрумских просторија. Због тога су принуђени да већи део производње продају непосредно након бербе, како би постоје и друга решења, најбољи начин складиштења воћа је чување у хладњачама.

Данас се у употреби налази више типова хладњача за складиштење воћа, а основне разлике су везане за ниво технолошких решења и опреме која се у њима налази.

Разликујемо следеће типове хладњача за складиштење воћа:

*НА – хладњаче са нормалном атмосфером (регулација температуре и влажности ваздуха);

избегли губитке у њиховом квалитету. Разумљиво је да је цена плодова у том периоду доста ниска, услед велике понуде на тржишту.

Основни задатак складиштења воћа је очување његовог квалитета у што дужем временском периоду, чиме се омогућава континуирана понуда свежег воћа током читаве године. Мада

*КА – хладњаче са контролисаном атмосфером (регулација температуре, влажности

ваздуха, концентрације ЦО₂ и концентрације О₂);

*УЛО – ултраниски садржај кисеоника (садржај О₂ највише 2%);

*УЛЕ – ултраниски садржај етилена (поседују опрему за уклањање етилена);

*ДА – хладњаче са динамичком атмосфером (увођењем програмске опреме и

праћењем физиолошког стања плодова у складишту, омогућено је аутоматско прилагођавање услова складиштења тренутном физиолошком стању плодова).

За прилог коришћен материјал из зборника радова II саветовања Иновације у воћарству.

**Диплинг Снежана Драгићевић
Филиповић**

Инвестиције у пољопривреди

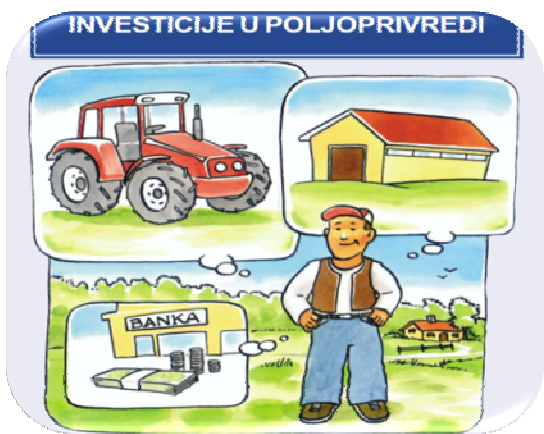
Основни циљ сваког фармера састоји се у очувању егзистенције и обезбеђењу перманентног жељеног развоја. Фармер настоји да обезбеди себи садашњи и будући опстанак као и да обезбеди континуитет садашњег и будућег ефикасног функционисања.

Два допунска циља: обезбеђење континуитета функционисања (обезбеђење егзистенције пословног система) и обезбеђење континуалног наставка ефикасног функционисања (обезбеђење континуалног жељеног развоја пословног система).

Инвестирање представља ангажовање новца или неке друге активе у садашњем тренутку у очекивању остварења користи у будућности.

Мотив због кога се инвеститори одричу потрошње у садашњости је очекивање да ће инвестирањем стећи средства која ће им омогућити већу потрошњу у будућности.

Да би се инвестицијом ефикасно управљало неопходно је познавање и разумевање: параметара од којих зависе инвестициони циљеви инвеститора, инвестиционих производа у које инвеститори могу улагати средства, начина вредновања и процене реалности цена појединачних финансијских актива, инвестиционих стратегија помоћу којих се могу остварити посебни инвестициони циљеви, начина на који се може конструисати портфолио и техника за оцену учинка инвестирања.

Фазе које претходе одлуци о инвестирању: појава идеје о потреби инвестирања, препознавање могућих и прихватљивих решења, дефинисање критеријума и избор метода за оцену инвестиција, оцена пројеката и доношење одлуке.

Најчешћи разлози инвестирања: улагање у нову производњу која је доходовно занимљива, повећање пољопривредне производње и доходака из пољопривредне производње физичким проширењем производње (додатно земљиште, повећан број стоке, нове површине дугогодишњих засада) или модернизацијом производње, одржавање постојеће производње адаптацијом или доградњом дотрајалих

објеката и заменом опреме, постизање веће економичности, продуктивности и рентабилности пословања увођењем модернијих

технологија и технолошких поступака, побољшање врсте производа, побољшање услова рада и живота на газдинству и формирање новог породичног газдинства. Инвеститори у процесу инвестирања пролазе кроз пет основних фаза: утврђивања инвестиционих циљева, утврђивања инвестиционих ограничења, формулисања инвестиционе политике, избора финансијске активе и константног праћења тржишних промена и прилагођавања.

Критеријум избора инвестиција

Представља меру ваљаности појединих инвестиционих акција као и меру достизања постављених циљева инвестирања. На основу њега се одређује коју од расположивих инвестиционих акција треба реализовати.

Инвестициони предлози или пројекти као алтернативе могућности улагања унутар предузећа могу се класификовати на: нове производне или проширење постојећих, измештање опреме или објеката, истраживања и развој, истраживачки радови и други пројекти.

Анализа осетљивости инвестиције

Анализа осетљивости инвестиције је метода којом се мери утицај погрешних услова пословања на остварене пословне резултате. Свако инвестиционо улагање а посебно оно у пољопривреди прате бројни ризици који могу довести до пословних резултата који ће одступати од планираних. Могућа одступања везана су за промене цена, смањене приносе, промену дисконтне стопе, покрића варијабилних трошкова или вредности инвестиционих улагања.

Уколико мала промена битно утиче на остварене резултате, потребно је преиспитати инвестициону одлуку.

Код споменуте методе наведени показатељи се промене за одређени проценат (+/- 15%). У теорији и пракси присутна су два приступа процењивању и мерењу финансијских користи или ефеката инвестиционих пројеката: традиционални или рачуноводствени приступ и савремени или финансијски приступ.

Традиционални подразумева пројекцију годишњег финансијског резултата у економском веку пројекта и њихово поређење са уложеним средствима (капитала).

Савремена финансијска теорија прихватила је приступ исказивања ефеката инвестиционих пројеката преко дејства на новчане токове.

Инвестициона одлука ће бити или прихватање или одбацивање предлога на основу четири методе одређивања потребног капитала:

-метода процене стопе повраћаја(однос просечног годишњег профита после опорезивања и инвестиције у пројекат);

-методе периода повраћаја (узимају у обзир величину и разграничења временских

токова новца у сваком периоду века пројекта);

-метода интерне стопе повраћаја (дисконтна стопа која изједначава садашњу вредност очекиваних издатака са садашњом вредношћу очекиваних примања) и -метода нето садашње вредности (сви повраћаји новца се дисконтују на садашњу вредност користећи тражену стопу повраћаја).

* Дисконтна стопа

Узима се као циљана стопа према којој се мери оправданост инвестиције. По одабраној дисконтној стопи будући новчани токови своде се на садашњу вредност. Поступак свођења будућих износа на садашњу вредност назива се дисконтовање. Овом методом се одређује колико данас вреди новчани износ који се планира добити у будућности.

Индекс профитабилности

Индекс профитабилности пројекта или однос корисности и трошкова, однос је садашње вредности и будућих прилива новца и почетних трошкова. Увек док је индекс профитабилности 1 или већи, инвестициони предлог је прихватљив.

При израчунавању индекса профитабилности израчунава се нето индекс а не агрегатни индекс (однос садашње вредности новчаних прихода и садашње вредности новчаних расхода).

Нето индекс се користи да би се направила разлика између почетног трошка и каснијих новчаних трошкова.

Дипл. инг Мирослав Јаћимовић

Унапређивање података за одлучивање

Разрада, унапређивања и предвиђања треба да буду превасходан приоритет у процесу долажења до оптималне одлуке. Све док је ширењем тржишног истраживања или екстраполацијом могуће управљати заблудне грешке и независности, те радње треба предузимати и обављати.

Одлучивање о условима ризика: идентификовати могући извор ризика, израдити "сценарио" утицаја ризика на производњу, квантификирати последице ризика на пословни резултат и одлучити о могућности толерантности последица ризика.

Ризик и неизвесност у пољопривреди

Могућност постизања резултата у пословању који одступају од очекиваних и пожељних. Пољопривреда је делатност која претпоставља висок ниво ризика због специфичности њеног карактера. Век трајања инвестиција је тачно прецизан. Развој будућих догађаја може да утиче на: трошак инвестиције, текуће трошкове, величину тржишта, коначан обим продаје као и цене по којима је могуће продавати производе.

Управљање ризиком

Управљање ризиком је поступак идентификовања, оцењивања и разумевања могућих ризика у сврху редуковања или ублажавања последица нежељених појава током производног процеса.

Производња/технолошки (Неки од поступака за спречавање и ублажавање обухватају следеће кораке: осигурање, диверсификација, стабилност предузећа, флексибилност, географску дисперзију, разноврсност сорти, добра управљачка пракса итд.);

Тржишни ризик/цене (цене сировина, цене производа на тржишту као и приступ и доступност тржишта);

Финансијски ризик (ризик каматне стопе, губитка вредности имовине, готовинског тока, доспеће зајма и психологија зајмодавца);

Институционални/социјални ризик (путем измене владиних програма, поштовањем прописа и закона као и праћењем кретања друштвених трендова може се спречити настанак ризика);

Професионални/здравствени ризик (несреће и повреде, одговорност задруга лица и ризик излагања појединим елементима технолошког система).

Најважније функције управљања ризиком: планирање, имплементација и нова информација-контрола.

Мерење ризика

Представља мерење вероватноће неколико могућих резултата. Неки од тих резултата могу инвеститору изазвати губитак или неки други негативан учинак. Дистрибуција вероватноће указује на неколико могућих исхода.

У процесима одлучивања о ризику користе се три статичке методе: (очекивана вредност, стандардна девијација и коефицијент вероватноће).

Израда пословних планова и инвестиционог програма

Пословни (инвестициони) план сажет је приказ темељних обележја инвестиције и економских показатеља оправданости улагања који се израчунавају на основу података добијених од пољопривредника и спроведеним истраживањима на терену. Веродостојност добијених података осигурава поузданију оцену исплативости предложене инвестиције.

Пословни план служи као подлога за израду инвестиционог програма. Намењен је самим предузетницима, банкарима и пословним

партнерима којима треба служити као потврда о оправданости њиховог финансирања неког пројекта.

Анализа осетљивости инвестиције је метода којом се мери утицај погрешних услова пословања на остварене пословне резултате. Свако инвестиционо улагање а посебно оно у пољопривреди прате бројни ризици који могу довести до пословних резултата који ће одступати од планираних.

Правило за доношење одлука

Све док је вредност прихода већа од трошкова улагања, **НАСТАВИТЕ СА УЛАГАЊЕМ.**

Дипл. инг Мирослав Јаћимовић

Резултати бербе кукуруза и сетве озимих стрнина у Моравичком округу

У овом тренутку потпуно је завршена берба кукуруза у нашем крају, а површине на којима се култура узгаја су више година скоро на истом нивоу. Ове године је посејано за 5% више кукуруза, односно 24 хиљаде хектара на територији Моравичког округа, међутим, временске прилике нису биле наклоњене овој култури што је резултирало падом приноса. У току лета је, била суша у незгодним тренуцима за формирање и наливање зрна па је просечан принос 5,1 хиљада килограма по хектару.

То је, у односу на статистичке податке у нашој земљи, релативно добар принос, али, како је Западна Србије позната по бољем

роду који се креће од 6 до 6,5 хиљада килограма по хектару, принос је подбацио измедју 20 и 30 процената.

Пад приноса у брдско-планинском подручју био је много мањи, рецимо, попут драгачевског и таковског него у чачанском поред Мораве, јер је на земљиштима која се лако исушују у условима где није постојала могућност наводњавања, род подбацио. Тај подбачај је, нарочито евидентан на хибридима 6. и 7. групе, док су они из 4. и 5. много боље под

нели сушу. Квалитет зрна је такође лошији у односу на претходне године, чак за 10 до 20 процента, али кукуруз је смештен у амбаре и салаше па немамо проблем који имају Војвођани, који када заврше бербу прво морају да га сместе у сушаре или јавна складишта.

Пољопривредни произвођачи су обично незадовољни ценом ове житарице која је на новосадској берзи ових дана негде око 15 динара. Код нас у продаји се цена креће око 20 динара, а евидентно је да је она у Војводини најнижа док је у Нишу достигала чак и 30 динара по килограму.

Што се тиче сетве пшенице и осталих стрнина, она је у потпуности завршена на подручју Моравичког округа. Пшеница се овде не сеје из економских разлога, односно због зараде, већ због плодоред, тј. сталног обрта култура, хигијене земљишта и слично и углавном на површини око 9 хиљада хектара, напомиње саветодавац. У току раног пролећа на територији Моравичког округа сеју се јари јечмови на површини од око 1000 хектара и око 4000 ха овсова. Када је у питању раж - само у траговима може да се нађе на овом терену, али је јако тражен тритикале.

Дипл. инг Милан Дамљановић

Бизнис планови у пољопривреди

Самостално покретање сопственог бизниса тражи одређена знања, вестине и способности.

Власници малог бизниса, као и пољопривредних газдинстава, желе да буду што ефикаснији и да што је могуће више смање своје трошкове.

То је могуће квалитетним планирањем пословних активности, односно израдом бизнис плана.

Бизнис план представља докуменат којим се дефинисе бизнис, оно што желимо да радимо и како то постићи. Садржи све оно битно за посао:

1. Структуру посла;
2. Опис производа или услуга;

Економска функција задруге и начини расподеле добити

Стратегија успешног пословања пољопривредне задруге усмерена је развој маркетинга, продаје, производње, истраживања и развоја производа и услуга. Примарна функција задруга није максимизација профита, већ пружање услуга задругарима у циљу максимизације профита на њиховим газдинствима.

3. Потенцијалне кориснике-купце;

4. Потенцијале развоја;

5. Финансије

Бизнис план представља пажљиво планирање и тестирање пословне идеје. Показује да ли наша идеја има финансијског и оперативног смисла. Структуру бизнис плана чине:

1. Насловна страна
2. Садржај
3. Резиме
4. Мисија, визија, циљеви
5. Опис и разрада пословне идеје
6. Пословни простор
7. Менаџмент, власничка структура
8. Истраживање тржишта
9. Конкуренција
10. Добављачи
11. SWOT анализа
12. План продаје
13. Финансијска пројекција
14. Анализа и оцена пословних резултата
15. Извори финансирања
16. Закључак и прилози

Дипл. инг Радован Шеварлић

профита у дужем року, док је примарни циљ сваке задруге остваривање користи за задругаре. Поред ове основне разлике између задруге и других профитом оријентисаних пословних субјеката важне су и следеће:

- Властити капитал у задругама се повећава само расподелом добити, која је директно везана за обим пословања које је сваки задругар вршио преко задруге. Насупрот овоме капитал се у предузећима може увећавати на већи број начина (добит се дели по вредности уложеног капитала)
- Задругари су власници и нема других власника. Власници у предузећима су трећа лица која често не учествују у пословању.
- Доношење одлука у задругама је по принципу један члан један глас, а у предузећима се доношење одлука базира на висини уложеног капитала/акција
- Власнички делови у задругама се не могу преносити на трећа лица, док се власништво у предузећима може преносити/продати

Једно од најважнијих питања код сваке задруге је начин расподеле добити која је остварена у пословању. Сматра се да је расподела добити у задрузи један од најефикасијих иструмената за мотивацију задругара за повећање обима пословања свог газдинства преко задруге.

Сва питања која се односе на расподелу добити треба да буду дефинисана статутом и задружним правилима.

Ово питање треба схватити веома озбиљно, јер се сматра да је тешка економска и финансијска ситуација у многим задругама проузрокована чињеницом да већина задругара своје пословање не обављају преко задруге.

Унапред дефинисани критеријуми за расподелу добити у задругама могу елиминисати недоумице и могуће полемике на крају сваке пословне године. Уколико се задружним правилима јасно одреде критеријуми за расподелу добити остаје само да се на крају године утврди процентуално учешће сваког задругара понаособ у пословању са задругом и номинално утврде новчани износи добити.

Диплинг Радован Шеварлић